

Hızlı Modanın Çevresel Etkileri

The Environmental Impacts of Fast Fashion

Şerafettin SEVGİLİ¹

Müzeyyen PEKACAR²

Derleme Makale Review Article

Geliş tarihi/Received:
29.04.2024

Son revizyon teslimi/Last revision
received:
21.05.2024

Kabul tarihi/Accepted:
27.05.2024

Yayın tarihi/Published:
28.05.2024

Atıf/Citation:

Sevgili, Ş. ve Pekacar, M. (2024). Hızlı modanın çevresel etkileri. *TAM Akademi Dergisi*, 3(1), 119-133.
<https://doi.org/10.58239/tamde.2024.01.008.x>

DOI:

<https://doi.org/10.58239/tamde.2024.01.008.x>

ÖZ

Son yıllarda Moda endüstrisinin çevresel etkileri yaygın ve önemli hale gelmiştir. Çünkü moda endüstrisi, çevreyi kirleten tedarik zinciri operasyonlarına yönelik artan küresel incelemeyle karşı karşıyadır. Bununla birlikte, geniş çapta duyurulan çevresel etkilere rağmen kısmen ucuz üretime, sık tüketime ve kısa ömürlü giysi kullanımına dayanan hızlı modanın yükselişi nedeniyle sektör büyümeye devam etmektedir. Bu yüzden moda endüstrisi sosyal ve çevresel konuları sınırlı bir şekilde dikkate alması ve modanın finansal olmayan maliyetlerini küresel kamuoyunun gündemine taşıması nedeniyle eleştirilmektedir. Hızlı moda, mevcut moda trendlerinden yararlanmak için kısa sürede seri üretilen kıyafetleri ifade eder. Bu genellikle fiyatları düşük tutmak için dayanıklılıktan yoksun ucuz, sentetik malzemelerin kullanılmasını gerektirir, dolayısıyla ürünler genellikle çok sık giyilmez veya çok uzun süre saklanmaz ve sonuçta genellikle çöplüklere atılır.

Hızlı moda pazarı da çok fazla su kullanıyor ve çok fazla atık üretiyor. Bir yılda endüstri 80 milyar metreküp tatlı su kullanıyor ve bakır, kurşun, cıva ve boya kimyasalları içeren büyük miktarda atık su üretiyor. Bu zehirli atık su daha sonra doğrudan akarsulara ve nehirlere boşaltılıyor. Sonunda toprağa sızarak toprak verimliliğini olumsuz etkiler ve içilebilir yeraltı suyunu kirletir. Bu kanserojen zehirli su tüketildiği takdirde çevredeki toplulukların birçok sağlık sorunu yaşamasına neden olabilir.

Anahtar Kelimeler: Hızlı Moda, Çevre, Tekstil, İklim Değişikliği

- Nişantaşı Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Dr. Öğr. Üyesi, serafettin.sevgili@nisantasi.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-2649-6385
- Mardin Artuklu Üniversitesi, Midyat Tasarım Fakültesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, muzeyyenpekacar8@gmail.com, ORCID ID: 0009-0000-8296-5938

ABSTRACT

In recent years, the environmental impacts of the Fashion industry have become widespread and significant. Because the fashion industry faces increasing global scrutiny over its polluting supply chain operations. However, despite the widely publicized environmental impacts, the industry continues to grow, due in part to the rise of fast fashion, which relies on cheap production, frequent consumption, and short-lived clothing.

The fashion industry is criticized for its limited consideration of social and environmental issues and for bringing the non-financial costs of fashion to the global public's agenda. Fast fashion refers to mass-produced clothing in a short period of time to take advantage of current fashion trends. This often requires the use of cheap, synthetic materials that lack durability to keep prices low, so the items are often not worn very often or stored for very long and, as a result, are often thrown into landfills.

The fast fashion market also uses a lot of water and produces a lot of waste. In a year, the industry uses 80 billion cubic meters of fresh water and produces large amounts of wastewater containing copper, lead, mercury and dye chemicals. This toxic wastewater is then discharged directly into streams and rivers. It eventually seeps into the soil, negatively affecting soil fertility and contaminating potable groundwater. If this carcinogenic toxic water is consumed, it can cause many health problems to the surrounding communities.

Keywords: Fast Fashion, Environment, Textile, Climate Change

Extended Abstract

In recent years, the environmental impact of the fashion industry has become increasingly significant and widespread. The fashion industry faces growing global scrutiny due to its polluting supply chain operations. Despite the widely publicized environmental impacts, the industry continues to grow, largely driven by the rise of fast fashion. Fast fashion relies on cheap production, frequent consumption, and short-lived clothing, which contribute to its persistent expansion. The industry is criticized for its limited consideration of social and environmental issues, bringing the non-financial costs of fashion to the global public's agenda. Fast fashion refers to mass-produced clothing made quickly to take advantage of current trends. This often involves using cheap synthetic materials that lack durability to keep prices low. Consequently, these items are rarely worn for long periods and are frequently discarded, often ending up in landfills.

The fast fashion market uses a significant amount of water and generates substantial waste. The industry consumes 80 billion cubic meters of fresh water annually and produces large quantities of wastewater containing harmful chemicals like copper, lead, mercury, and dyes. This toxic wastewater is often discharged directly into streams and rivers, eventually seeping into the soil and contaminating potable groundwater. Such environmental contamination can lead to severe health issues in surrounding communities, including cancer and other health problems.

Fast fashion typically involves the rapid production of inexpensive, low-quality garments that mimic popular styles of famous brands and independent designers. The model includes the quick design, production, distribution, and marketing of clothing, allowing retailers to attract more product variety and offer consumers more fashion choices at affordable prices. However, this model has led to significant environmental disasters and unsustainable consumption demands. The fashion industry is

the second most polluting industry globally, responsible for 8% of all carbon emissions and 20% of global wastewater. By 2030, a 50% increase in greenhouse gas emissions is expected from this industry.

Fast fashion has substantial socioeconomic impacts, including the exploitation of garment workers. The industry often relies on cheap labor in developing countries, where workers face low wages, poor working conditions, and long, irregular working hours. These workers frequently lack job security, union representation, and basic labor rights. For example, the Rana Plaza disaster in 2013, where a building collapse in Bangladesh resulted in over 1,100 deaths and numerous injuries, highlighted the dangerous working conditions in garment factories. Additionally, the industry exploits child labor, with a significant percentage of workers in some factories being under the age of 18.

The fast fashion industry has revolutionized shopping and fashion consumption but at a high environmental and social cost. Its rapid growth has led to severe environmental damage, including excessive water use, toxic wastewater production, and significant carbon emissions. Moreover, the industry's labor practices raise serious human rights concerns, including worker exploitation and unsafe working conditions. Addressing these issues requires a comprehensive approach, involving stricter regulations, sustainable practices, and increased consumer awareness about the true cost of fast fashion.

Giriş

Moda endüstrisinin çevre üzerindeki etkisi çok büyüktür ve hammadde tedariki, tekstil üretimi, nakliye, perakende satış ve kullanım ömrünün sonunda imha edilmesinden itibaren tüm ürün yaşam döngüsünü kapsamaktadır. Bu özelliğinden dolayı moda endüstrisi, sosyal ve çevresel konuları sınırlı bir şekilde dikkate alması ve modanın finansal olmayan maliyetlerini küresel kamuoyunun gündemine taşınması nedeniyle eleştirilmektedir. Hızlı moda, mevcut moda trendlerinden yararlanmak için kısa sürede seri üretilen kıyafetleri ifade eder. Bu genellikle fiyatları düşük tutmak için dayanıklılıktan yoksun ucuz, sentetik malzemelerin kullanılmasını gerektirir, dolayısıyla ürünler genellikle çok sık giyilmez veya çok uzun süre saklanmaz ve sonuçta genellikle çöplüklere atılır.

Moda endüstrisinin çevresel etkileri yaygın ve önemli hale gelmiştir. Çünkü moda endüstrisi, çevreyi kirleten tedarik zinciri operasyonlarına yönelik artan küresel incelemeyle karşı karşıyadır. Bununla birlikte, geniş çapta duyurulan çevresel etkilere rağmen kısmen ucuz üretime, sık tüketime ve kısa ömürlü giysi kullanımına dayanan hızlı modanın yükselişi nedeniyle sektör büyümeye devam etmektedir. Hazır giyim sektörü sıklıkla kömür, doğalgaz ve petrol gibi fosil yakıtlardan gelen elektrik tüketimi yüksek makine ve ekipmanlar kullanıyor. Bu yakıtların yakılması atmosfere CO2 emisyonuna katkıda bulunur. Tekstil üretimi, çıkarılması, üretimi ve taşınması sera gazı emisyonlarını ve çevresel bozulmayı içeren ham maddeler gerektirir. Ancak bu gelişmeler olurken sektör muazzam seviyede çevreyi kirleten bir yapıya bürünmüştür. Özellikle hızlı moda sektörü çok fazla su kullanıyor ve çok fazla atık üretiyor. Endüstri yılda 80 milyar metreküp tatlı su kullanmakta ve bakır, kurşun, cıva ve boya kimyasalları içeren büyük miktarda atık su üretmektedir. Bu zehirli atık su daha sonra doğrudan akarsulara ve nehirlere boşaltılıyor. Sonunda toprağa sızarak toprak verimliliğini olumsuz etkileyerek içilebilir yeraltı suyunu kirletir. Bu kanserojen zehirli su tüketildiği takdirde çevredeki insanların birçok sağlık sorunu yaşamasına neden olabilir.

1. Hızlı Moda Kavramı

Marka Hızlı moda, genellikle moda etiketlerinin, ünlü markaların ve bağımsız tasarımcıların popüler stillerini taklit eden, ucuz, düşük kaliteli giysilerin hızlı üretimini tanımlayan bir kavramdır. Hızlı moda modeli, giyim hızı tasarımını, üretimini, dağıtımını ve pazarlamasını içerdiği için bu şekilde adlandırılmıştır. Bu aynı zamanda perakendecilerin büyük miktarlarda daha fazla ürün çeşitliliği çekebilmesi ve tüketicilerin daha fazla moda ve ürün farklılaştırmasına daha uygun bir fiyatla ulaşabilmesine olanak sağlaması anlamına gelir. Hızlı moda, dünya gezegeni ve genel olarak insanlık üzerinde büyük etkisi olan çeşitli felaketlere ve aynı zamanda sürdürülemez talebin yanı sıra kitlesel bir tüketime de yol açmıştır (Binet vd. 2019, s. 20). Şöyle ki moda endüstrisi, tüm karbon emisyonlarının %8'ini ve tüm küresel atık suyun %20'sini oluşturan, en fazla kirlenici ikinci endüstridir ve 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarında %50'lik bir artış beklenmektedir (Bailey, Basu ve Sharma, 2022, s. 2).

Hızlı moda, son podyum trendlerini ve yüksek moda tasarımlarını kopyalamayı, bunları düşük maliyetle seri üretmeyi ve talebin en yüksek olduğu sırada hızla perakende mağazalara getirmeyi amaçlayan bir iş modelidir. Hızlı moda terimi genel olarak hızlı moda iş modelinin ürünlerini tanımlamak için de kullanılır (Alade, 2023, s. 2). Adından da anlaşılacağı gibi hızlı moda, üreticilerin ve markaların uygulamalarının etkisini dikkate almalarına çok az yer bırakan, hızlı üretim gerektiren hızlı tempolu bir modele sahiptir. Tekstil üretmek için toksik, su israfına neden olan malzemeler kullanmak ve ucuz iş gücü elde etme aracı olarak güvenli işyeri protokollerini ihmal etmek gibi şeyler yapan hızlı moda endüstrisi, diğer tüm endüstrilerle rekabet edebilecek bir karbon ayak izine sahip olarak çevremize zarar veren bir hale gelmiştir. Ancak moda sektörünün olumsuz etkileri zaman içinde giderek daha fazla ilgi görmeye başlamıştır (Peter ve Lenzen, 2021, s. 21).

Moda sektörünü değiştiren model olan hızlı modanın kökeni 1960'lı yıllara kadar Zara, Bershka, Pull & Bear gibi markaların sahibi olan lider uygulayıcı Inditex'e kadar uzanıyor. Devrim niteliğindeki model, yıllar içinde birçok rakip tarafından benimsenmiştir (Crofton ve Dopico, 2007, s. 43). Bu süreçte hızlı moda, 1970'lerde perakendecilerin, işçilere Batı ülkelerine göre daha düşük ücret ödeyebilecekleri Asya'daki ülkelere üretimi ihraç etmeye başlamasıyla ortaya çıkmış ve 1990'larda şirketlerin trendlere ayak uydurmak için üretimi hızlandırmasıyla yaygınlaşmıştır. Bunu aktif olarak uygulayan popüler şirketler arasında Zara, H&M ve Topshop yer almaktadır. Sosyal medyanın kullanımının artmasıyla birlikte, hızlı modanın pazarlanması ve erişimi daha da fazla tanıtılmış, yaygınlaştırılmış ve tüketici kitlesine sunulmuştur. Hızlı moda endüstrisi iki temel üzerine kuruludur:

- İlk sütun, tasarımcı parçalarını alıp daha ucuz modeller ve benzer versiyonlar yaratmayı içerir.
- İkinci sütun, şirketin her gün yeni ürünler yarattığı "*dinamik çeşitlilik*" adı verilen süreci içermektedir. Zara'nın yan şirketi olan Inditex şirketi, 2018 yıllık raporunda 1.597.260.495 adet giysi üretip 7.490 mağazada perakende satışını gerçekleştirdiğini belirtmiştir.

Hızlı moda, sektördeki trendleri takip etmek için hızla üretilen ve çok düşük fiyatlarla satılan düşük kaliteli giysiler olarak kabul edilmektedir. Parasal maliyeti düşük olmasına rağmen tekstil işçileri ve çevre yüksek bir bedel ödemektedir. Hızlı moda ucuz çünkü işçilere yeterli ücret ödenmiyor. Giysiler kötü yapılı, yaygın olarak satın alınır, nadiren giyilir ve hızla atılır. Bu süreçte moda endüstrisi, tüketici tercihlerindeki değişikliklere bağlı olarak sürekli bir evrim geçiriyor. Hızlı moda, farklı tarzdaki kıyafetlerin büyük miktarlarda ucuza satılması ve çok hızlı bir şekilde güncellenmesi nedeniyle birçok kişi tarafından sevilmektedir. Ancak hızlı modanın tüketim trendi olarak popüleritesinin artmasıyla birlikte çevresel kaygılar ve insan hakları da daha fazla dikkat çekmektedir (Fang, 2023, s. 168). Moda endüstrisinin son derece olumsuz bir çevresel etkiye sahip olduğu yıllardır geniş çapta yayınlanmış ve

belgelenmiştir (Yusuff ve Sonibare, 2004, s. 2014). Örneğin, 2014 yılında Avrupa Çevre Ajansı moda endüstrisini çevreye en çok zarar veren ikinci endüstri olarak sıralamıştır (Pal and Gander, 2018, s.253).

Hızlı modanın yükselişi, plastik kumaşlara olan bağımlılıktan, muazzam karbon ayak izine ve işçi haklarının aşınmasına kadar yıkıcı sonuçlar doğurmuştur. Hızlı moda, neredeyse hiç giyilmeyen giysilere yönelik artan talebi karşılamak için hızlı ve ucuz üretim üzerine kuruludur (Niinimäki vd. 2020, s. 191). Hızlı moda şirketlerinin amacı, insanları daha kısa süre kullanacakları daha fazla giysiye daha fazla para harcamaya teşvik etmektir.

2. Hızlı Modanın Çevresel ve Sosyoekonomik Etkileri

20. yüzyılın sonlarında ve 21. yüzyılın başlarındaki yükselişinin, sayısız çevresel etkilerinden hazır giyim işçilerinin sömürülmesine kadar çok büyük sonuçları olmuştur. Hızlı moda perakendecileri geleneksel emsallerine göre daha hızlı hareket ediyor. Bu, üretim döngülerini sıkıştırıp en son tasarımları ortaya çıkarmaları anlamına gelir. Bu da alışveriş yapanların yalnızca gardıroplarını genişletmekle kalmayıp aynı zamanda onları hızlı ve ucuz bir şekilde yenilemelerine de olanak tanır. Business of Fashion ve McKinsey tarafından yayınlanan son Modanın Durumu 2024 raporuna göre, Hızlı moda endüstrisi yarattığı büyümenin yanı sıra önemli miktarda israfın da sorumlusu olduğu belirtilmiştir (The State of Fashion, 2024).

Hızlı moda tüketicileri kıyafetleri hızlı bir şekilde çöpe atıyor. Tahminlere göre tüketicilerin en düşük fiyatlı kıyafetleri neredeyse tek kullanımlık gibi değerlendirdiğini ve bunları yalnızca yedi kullanımdan sonra attığını gösteriyor. Üretilen her beş giysiden üçüne eşdeğeri her yıl çöp sahasına atılıyor veya yakılıyor. Tekstil üretiminden kaynaklanan toplam sera gazı emisyonları yılda 1,2 milyar tona ulaşıyor. Bu durum tüm uluslararası uçuşların ve deniz gemilerinin toplamından daha fazla emisyon anlamına geliyor. Raporlar ayrıca bazı giyim fabrikası işçilerinin düşük ücret aldığını ve güvenli olmayan işyeri koşullarına maruz kaldıklarını gösteriyor.

Hızlı moda, işgücü uygulamaları, insan hakları ve sosyal etkilerle ilgili soruları gündeme getiriyor. Bu sorunlar;

-*Emeğin sömürülmesi.* Hızlı moda markaları gelişmekte olan ülkelerde ucuz işgücünü sömürdüğü için eleştirilmektedir. İşçiler genellikle düşük ücretlerle, kötü çalışma koşullarıyla ve uzun, düzensiz çalışma saatleriyle karşı karşıya kalıyor. İş güvencesinden, sendikalardan ve temel çalışma haklarından yoksun olabilirler. Özellikle büyük zincirlerin tedarikçileri, işçilerin sağlığını riske atarak fabrikalar, çalışanlarına güvenli çalışma koşulları sağlayamıyor.¹

Hızlı moda, çevresel etkilerinin yanı sıra, üretiminden sorumlu çalışanları da sömürme eğilimindedir. Giyim üretiminin çoğu, işçilerin uzun çalışma saatlerine ve adil olmayan ücretlere karşı çok az korumaya sahip olduğu Afrika, Asya ve Güney Amerika'daki sömürgecilik sonrası ülkeler de yapılıyor. Birçoğu günde 16 saat çalışıyor, çok az para kazanıyor ve fazla mesai yapmayı reddettikleri için misillemeyle karşı karşıya kalıyorlar. Hazır giyim işçileri ayrıca penceresiz alanlar, tehlikeli derecede yüksek sıcaklıklar, şiddet uygulayan yöneticiler ve zararlı kimyasallara maruz kalma gibi güvensiz koşullarda çalışıyor. Belki de hazır giyim işçilerinin kötü koşullarını gösteren en ünlü olay Rana Plaza trajedisiydi. 2013 yılında Bangladeş'in Savar kentinde birkaç hazır giyim fabrikasını barındıran sekiz katlı bir bina çökmüş ve yaklaşık 1.100 işçinin ölümüne, binlercesinin de yaralanmasına neden olmuştur (M.

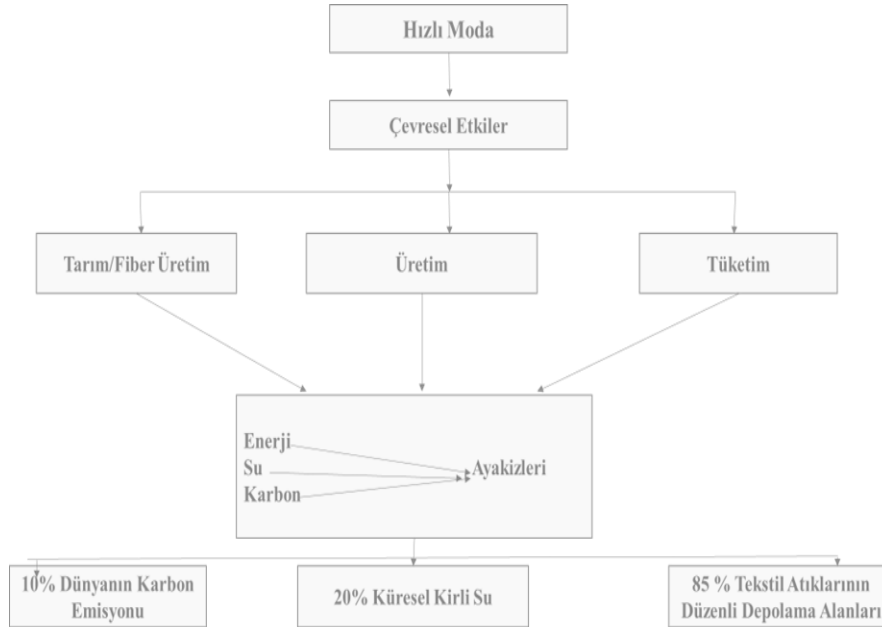
¹ <https://www.business-humanrights.org/en/bangladesh-another-major-factory-fire-shows-“industry-safeguards”-are-failing>

Taplin, 2014, s. 74). Fabrika sahipleri, bir gün önce çatlaklar fark edildiğinde binanın kullanılmaması yönündeki uyarıları dikkate almamıştı. Tedarik zinciri inanılmaz derecede karmaşık olduğundan perakendeciler çoğunlukla giysilerin tedariki ve üretimi konusunda bilgisizdir ve bu nedenle işçilerin ürünlerini üretirken karşılaştıkları koşullardan habersizdir.²

- *Çocuk işçiliğinin sömürülmesi:* Bu işletmeler en yoksul insanlara güveniyor ve yoksulluk döngüsüne yakalanan, ayrıcalıklı olmayan çocukları hedef alıyor. Hindistan'da bir tekstil fabrikasında yapılan araştırmada çalışanların %60'ının 18 yaşın altında olduğu ortaya çıkmıştır.
- *Toksik kimyasallara maruz kalma:* Hızlı modayı üretmek için binlerce sentetik kimyasal kullanılıyor. Fabrika çalışanları kansere neden olduğu bilinen kimyasallara maruz kalıyor.

3. Hızlı Moda ve Çevre

Hızlı moda endüstrisi son yıllarda katlanarak büyüyerek alışveriş yapma ve giyime bakış şeklimizde devrim yaratmıştır. Ancak bu hızlı genişlemenin önemli bir çevresel maliyeti olmuştur (Mitchell, 2023, s. 10). Hızlı moda üretimi sırasında ortaya çıkan çevresel zarar döngüselidir. Aşırı üretim, suyun aşırı kullanımına yol açarak atık su oluşmasına neden olur. Fazla tekstil, giysilerin daha fazla imha edilmesine yol açarak karbon emisyonlarına yol açıyor. Bir kısır döngü ama etkisi sadece karada ve denizde bulunmuyor. Endüstrinin etkisinin büyük bir kısmı hazır giyim fabrikalarında çalışanların ve bu tekstil ve atık su çöplüklerinden etkilenen bölgelerde yaşayanların yaşam kalitesi üzerindedir (Smith, 2024, par. 2).

Şekil 1: Hızlı Modanın Çevresel Etkileri

Kaynak: Stelios Andreadakis and Prince Owusu-Wiredu, Fashion Footprint: How Clothes Are Destroying our Planet and the Growing Impacts of Fast Fashion, Global Warming - A Concerning Component of Climate Change, Dr. Vinay Kumar, 13 July 2023.

² <https://www.britannica.com/art/fast-fashion>

Moda endüstrisi, tüm karbon emisyonlarının %8'ini ve tüm küresel atık suyun %20'sini oluşturan, en fazla kirletici ikinci endüstridir ve 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarında %50'lik bir artış beklenmektedir (Bailey ve Bailey, 2022:18). Hızlı modanın olumsuz etkisi arasında ucuz, zehirli tekstil boyalarının kullanılması da yer alıyor. Bu da moda endüstrisini, tarımla birlikte, dünya çapında en büyük temiz su kirleticilerinden biri haline getiriyor. Hem üretimi hem de bertaraf açısından muazzam bir çevresel ayak izine sahiptir. Üstelik giyim üretimi önemli miktarda enerji ve kaynak gerektirirken, tatlı suyu kirleten toksik kumaş boya ve diğer kimyasallara da bağımlıdır. Ancak modanın tatlı su kaynakları üzerinde çok daha şaşırtıcı bir etkisi var çünkü aynı kot pantolon için 2000 galon su gerekiyor. Tekstil boyama, suyu en çok kirleten ikinci sektör olan küresel atık suyun % 20'sini üretiyor. Bu atık su doğrudan nehirlere ve akarsulara salınıyor ve çevredeki hem insanlar hem de hayvanlar için ağır metallere maruz kalma riskini artırıyor.

Moda dünyadaki karbon emisyonunun onda birini üretiyor. Levi Strauss & Co'ya göre bir kot pantolon üretmek, bir arabayı 80 mil sürmek kadar karbon salıyor. Tarımsal ürünler denklemin üretim tarafındaki diğer çevresel kaygıdır. En çok satılan kumaşlardan biri olan organik olmayan pamuk, yoğun su ve böcek ilacı kullanımına bağlıdır (Alade, 2023, s. 2).

Hızlı modanın karbon emisyonları üzerindeki çevresel etkisi temel olarak şunlardan kaynaklanmaktadır:

- Malzeme üretimi (örneğin, hızlı moda, fosil yakıtlardan elde edilen polyesterin büyük bir kısmını kullanır).
- İmalat, özellikle çoğu giysi Bangladeş, Hindistan ve Çin gibi kömüre dayalı ülkelerde üretilmektedir,
- Toplu taşıma
- Satılmayan stokların ve atılan giysilerin yakılması

Hızlı moda, çevreye ve insan haklarına zarar vererek moda endüstrisinde devrim yaratmıştır. Hızlı moda iş modeli, en son trendleri takip eden giysileri eşi benzeri görülmemiş bir hızla tüketicilere sunmak için kaynakların ve insan emeğinin kullanılmasına dayanıyor. Giysilerin bu hızlı üretimi, hızlı moda endüstrisine büyük miktarda hammadde beslenmesini gerektiriyor ve bu da önemli miktarda atık, kirlilik ve hava, su ve yaban hayatı habitatında bozulma yaratıyor. Hızlı moda endüstrisinin getirdiği kirlilik, habitat bozulması, kimyasalların ve mikroplastiklerin suyollarında çoğalması ve antropojenik sera gazı emisyonlarından kaynaklanan iklim değişikliğinin artan etkisi ile bağlantılı zararlı etkilerle birlikte hem karasal hem de su ortamlarında yıkıcı etkilere neden olmaktadır.³ Tekstillere boyanması hiç şüphesiz üretimin en çok zarar veren aşamasıdır. Temiz suyun bir numaralı kirleticisidir ve Dünya Bankası'na göre Çin'deki endüstriyel su kirliliğinin %17 ile 20'si tekstil boyamasından kaynaklanmaktadır. Bunun nedeni prosesin kimyasal olarak son derece yoğun olmasıdır. Sadece tekstil boyamadan elde edilen suda 30'u çözölemeyen 72 farklı toksik kimyasal tespit edilmiştir (Kant, 2012: 24).

Hızlı moda giysilere olan talebin ve tüketimin artmasına ve insanların modaya olan görünürdeki artan ilgisine rağmen sahip oldukları daha az ürünü giyerek daha fazla satın alıyorlar. Hızlı moda

³ https://www.biologicaldiversity.org/programs/population_and_sustainability/sustainability/fast_fashion

kıyafetlerin düşük kalitesi, kıyafetlerin ömrünün sınırlı olmasına katkıda bulunuyor ve bu da genellikle çöplüklerde yavaşça ayrışıyor veya yakılıyor. Çöplüklerde bozulmanın veya yakılmanın yanı sıra ucuz, plastik bazlı malzemeler okyanuslara doğru yol alan lifleri saçtığı için hızlı moda giysiler deniz ortamlarında da kötü şöhretli bir mikro plastik kaynağı haline gelmiştir.

Hızlı modanın ucuz fiyatlarına olanak tanıyan çevresel sömürünün yanı sıra katkıda bulunan diğer faktör de fabrikaların bulunduğu düşük gelirli ülkelerdeki işçi sömürüsüdür. Şirketlerin büyük kârlar elde etmesine rağmen başta genç kadınlar olmak üzere işçiler, tehlikeli çalışma koşullarına maruz kalıyor ve yaşanamayacak ücretler alıyor.

Hem moda endüstrisi hem de tüketiciler sürdürülebilirliğin bir öncelik olduğunu belirtse de hızlı moda, nispeten kontrolsüz bir şekilde büyümeye devam eden, giderek sürdürülemez hale gelen bir pazardır. Shein gibi bir şirket için günde tahmini 1.000 yeni stil yükleniyor ancak bu rakamın çok düşük bir tahmin olabileceği yönünde spekülasyonlar var (Zhou, 2022). Shein web sitesine göre üretilen her giysinin ortalama sayısı 50-100 arasında değişiyor ve bu, her gün en az 50.000 yeni giysinin yaratılmasıyla sonuçlanıyor.

4. Hızlı Moda ve Çevresel Etkisi

Günümüzde moda endüstrisi çevreye en fazla zarar veren sektörlerden biridir (Mangır, 2016, s. 147). Hızlı modanın yalnızca olumsuz çevresel etkileri olmadığını unutmamalıyız; su kirliliği, arazi kullanımı, tekstil atıkları ve zehirli kimyasalların kullanılmasının ardından moda endüstrisi, 2030 gündeminin birçok sürdürülebilir kalkınma hedefi karşısında olumsuz sosyal etkileri nedeniyle eleştirilmektedir. Birleşmiş Milletler, moda endüstrisini tüm endüstriler arasında en fazla kirletici ikinci sektör olarak adlandırıyor ve bu, tüm karbon emisyonlarının %8'ine ve tüm küresel atık suyun %20'sine neden oluyor. Moda endüstrisi, uluslararası uçuşlar ve nakliyenin toplamından daha fazla karbon emisyonundan tek başına sorumludur ve yılda yaklaşık 93 milyar metreküp su kullanır (Peters ve Lenzen, 2021, s. 126). Artan dünya nüfusu, hızlı modayla birleştiğinde tekstil üretiminde büyük artışlara yol açmıştır (Peters ve Lenzen, 2021, s. 126). Kişi başına lif tüketimi 1950'den 2008'e neredeyse üç kat artarak kişi başına 3,7 kg'dan 10,4 kg'a çıkmıştır. 2007'den 2014'e kadar tekstil elyaf üretimi ilave 20,2 milyon ton artarak 90,8 milyon tona yükselmiş ve bu sayının yıllık bileşik %3,7 oranında artması bekleniyor (Pensupa vd. 2017, s. 76). 2015 yılında 92 milyon ton küresel moda atığı üretildi ve bunun 2030 yılına kadar 56 milyon ton artacağı öngörülmüyor (Stanescu, 2021, s. 142).

Kimyasal Kullanımı

Pamuk üretimi gübre kullanımını gerektiren bir süreçtir. Dünya çapında Azotlu gübrelerin ve fosforun %4'ünü tüketmektedir. Bu, gübrelerin fosfor akışından aşınabilir topraklara biyokimyasal akış seviyesinin hâlihazırda güvenli çalışma alanını %220 oranında aştığı zamandır. Pamuk üretiminde tüm böcek ilaçlarının %16'sı, herbisitlerin ise %7'si kullanılmaktadır. Çevreye verilen zararlar aynı zamanda suyollarına atılan organik ve inorganik toksik maddelerden de kaynaklanmaktadır. Su kirliliğinin insan sağlığı üzerindeki ciddi etkileri arasında kanser, akut hastalık veya vücutta biriken toksinlerden kaynaklanan diğer ciddi durumlar da yer almaktadır.

Aşırı Su Kullanımı

Moda endüstrisi, tedarik zincirinde hayatta kalmak için büyük ölçüde suya bağımlı olduğundan, dünyanın su tedarikinin dünyanın en büyük ikinci tüketicisidir. Pamuk, tekstil ve dolayısıyla moda

endüstrisindeki en önemli doğal elyaftır. Pamuğun tamamı yağmurla beslenen alanlarda yetiştirilmez. Pamuk üretiminin yaklaşık yarısı ek sulama gerektiriyor ve bu da yerel su üzerindeki baskıyı artırabiliyor. Moda, pamuk mahsullerinin sulanmasından çamaşırların evde yıkanmasına kadar suya ihtiyaç duyduğu için susuz bir iş olarak adlandırılıyor sadece pamuk, polyester, viskon ve diğer malzemelerin de çok fazla suya ihtiyacı vardır.

Moda endüstrisinin küresel su tüketiminin bu kadar büyük bir kısmından sorumlu olmasının nedenlerinden biri, giyim üretiminde kullanılan temel ürünlerden biri olan pamuktur. Dünya Kaynakları Enstitüsü'ne göre, tek bir tişört yeterli miktarda pamuk üretmek için 700 galon, tek bir kot pantolon için ise 2000 galondan fazla suya ihtiyaç duyabilir. Ancak odağı en yoğun su kullanan kumaşlardan birinden uzaklaştırsak bile diğer yaygın tekstiller özellikle de polyester hâlâ hatalıdır. Polyester teknik olarak plastik gıda kaplarında kullanılan yaygın bir bileşik olan polietilen tereftalat veya PET'ten yapılmış sentetik bir polimerik elyaftır. Ancak en büyük sorun, polyesterin petrokimyasal bileşimi değil, bu giysilerin her yıkamada döktüğü plastik mikrofiberlerdir. Plastic Soup Foundation tarafından yapılan bir araştırmaya göre, yıkama başına giysinin gramı başına 4.500'den fazla mikrofiber dökülebiliyor ve bu liflerin %40'ı sonunda okyanuslarımıza giriyor ve komşu balık kolonileri tarafından kazara tüketilebiliyor. Bu lifler poliklorlu bifeniller veya PCB'ler gibi diğer toksinleri emebildiğinden ve ister daha büyük suda yaşayan organizmalar ister insanlar olsun, bu balıkları tüketen daha büyük organizmaların midelerinde biyolojik olarak çoğalabildiğinden, bu durum insan sağlığı için büyük bir tehdit oluşturmaktadır (Lin, 2019, s. 2).

BM Çevre Programına göre moda endüstrisi dünyanın en büyük ikinci su tüketicisidir. Beş milyon insanın tüketim ihtiyacını karşılamaya yetecek 93 milyar metreküp su kullanılıyor. Tekstil fabrikalarından çıkan atık su ve kimyasal maddeler, su kaynaklarını ve fabrikaların etrafındaki toprağı kirletiyor. Dünya çapındaki atık suyun yaklaşık %20'si tekstil boyamadan kaynaklanmaktadır. Bu boyalar son derece zehirlidir.⁴ Çoğu zaman hiçbir tedavi onu tekrar güvenli hale getiremez.

Atık üretimi, hava ve su kalitesinin azalması da dâhil olmak üzere çok sayıda olumsuz çevresel etkiye katkıda bulunabilir. Hızlı modadan kaynaklanan atık su ve tekstil atıklarının üretimi de bir istisna değildir. Giyim ve tekstil endüstrileri, sera gazı emisyonları ve üretimin çeşitli aşamalarında ve uzun tedarik zincirlerinde atık su ve katı atık oluşumu da dâhil olmak üzere çevresel bozulmaya katkıda bulunmalarıyla özellikle ünlüdür (Armstrong, 2015, s. 32).

Plastik Mikrofiberler

Birçok hızlı moda markası naylon, polyester ve akrilik gibi sentetik, biyolojik olarak parçalanamayan elyaflar kullanıyor. Plastik mikrofiberlerin okyanuslarımıza girmesine neden olan başlıca suçlular sentetik malzemelerdir. Tam olarak söylemek gerekirse, tüm mikroplastiklerin yaklaşık %35'i bu sentetik malzemelerden oluşuyor. Üreticiler fiyatı daha da düşürmek için kalitesiz olabilecek malzemelere yöneliyor. Örneğin, elyafların birçoğu plastikten oluşan polyesterden yapılmıştır ve pamuğa göre çok daha fazla karbon emisyonu salma eğilimindedir. Dahası, plastik uzun bir süre geçene kadar okyanusta yavaş yavaş bozunur. Plastik nihayet parçalandığında deniz ekosistemleri üzerinde zararlı etkisi olan zehirli bir madde oluşturur. Bu plastik mikrofiberler uzaklaştırılmadığı için sudaki yaşam yoluyla insanın besin zincirine dâhil oluyor ve sağlık açısından birçok olumsuz etkiye neden

⁴ <https://news.un.org/en/story/2019/03/1035161>

oluyor. Okyanuslarımıza girmelerinin çeşitli yolları vardır; en yaygın olarak çamaşır makinesi kullanımımızdan. Çamaşır makinesinin evlerimizde vazgeçilmez bir cihaz olduğu açık olsa da aşırı su tüketimini en aza indirmek için mümkün olduğunca tam yükte yıkamak önemlidir (Le, 2020, s. 2).

Karbon salınımı

Giyim ve hızlı moda üretiminin iklim değişikliği üzerinde önemli bir etkisi var. Hazır giyim sektörü sıklıkla kömür, doğalgaz ve petrol gibi fosil yakıtlardan gelen elektrik tüketimi yüksek makine ve ekipmanlar kullanıyor. Bu yakıtların yakılması atmosfere CO2 emisyonuna katkıda bulunur. Tekstil üretimi, çıkarılması, üretimi ve taşınması sera gazı emisyonlarını ve çevresel bozulmayı içeren ham maddeler gerektirir. Hızlı moda kıyafetlerin taşınması da çok fazla enerji tüketiyor ve karbon emisyonuna neden oluyor. Küresel tedarik zinciri, ürünlerin genellikle yük gemileri ve uçaklarla uzun mesafelere nakledilmesi anlamına gelir.

İklim Değişikliği

Moda endüstrisinin suni ipek, viskon ve diğer kumaşlar için odun hamuru ihtiyacını karşılamak amacıyla her yıl 70 milyon ton ağaç kesiliyor. Bu sayının 2034 yılına kadar iki katına çıkması ve dünyanın nesli tükenmekte olan ormanlarının bazılarında ormansızlaşmayı hızlandırması bekleniyor. Mac Arthur Vakfı araştırmasına göre moda endüstrisi her yıl 1,2 milyon metrik ton CO2 üretiyor. 2018'de bu durum Fransa, Almanya ve İngiltere'de toplam ürettiği karbondan daha fazla sera gazı emisyonuna yol açmıştır. Aslında fosil yakıtlardan yapılmış bir plastik olan polyester, tüm giysilerin yaklaşık % 65'inde kullanılıyor ve her yıl 70 milyon varil petrol tüketiliyor. Ayrıca moda endüstrisi, ambalaj ve askılar için büyük miktarlarda fosil yakıt bazlı plastik kullanıyor (Cho, 2021, s. 1).

5. Hızlı Modada Tüketicilerin Rolü

Tüketici tercihlerimiz ve yaşam tarzımızın sera gazı emisyonları üzerinde büyük etkisi vardır. Tüketicilerin çevre bilinci artıyor ve kıyafetlerini geri dönüştürme seçeneğini tercih etmeleri daha yaygın hale geliyor. Yeniden değerlendirme, uygun bakım veya yenileme, kıyafetlerinden daha uzun süre keyif almalarına olanak tanıyacaktır. Bilinçli satın alma, enerji tasarruflu çamaşır makineleri kullanma ve çamaşırları daha düşük sıcaklıklarda yıkama gibi tüketici tercihleri su ayak izinin azaltılmasına yardımcı olabilir. Hızlı moda endüstrisinin çevresel etkisi yadsınamaz. Hızlı modayı çevreleyen sorunların çözümü doğrudan tüketicinin elindedir. Bu ürünlere talep olmasaydı hızlı moda markalarının işleyen bir iş modeli olmazdı.

Hızlı moda pazarındaki tüketici kitlesi, bu pazarda sürekli değişimin olması ve sık sık yeni ürünlerin bulunması durumunda büyümektedir (Mangır, 2016:146). Çünkü tüketici eğilimleri ve tercihleri hızla değişiyor. Alışveriş yapanlar her zaman iyi bir anlaşmayı takdir edecek olsa da, geleneksel anlamda hızlı modayı destekleme konusunda giderek daha az istekli oluyorlar. Sürdürülebilirlik, giyim alışverişi yapanlar için önemli ve bu durumun giderek artması bekleniyor. Z kuşağı kadınlarının yaklaşık 10'undan 6'sı perakendecilerin ve markaların sürdürülebilirlik çabalarının oradan alışveriş yapmayı seçip seçmemelerini etkilediğini söylediğinden, bu artık giyim alışverişi yolculuğunda da dikkate alınan bir faktördür. Tüketiciler, hızlı modanın olumsuz çevresel etkileri konusundaki farkındalıkları arttıkça çevresel sürdürülebilirliğe giderek daha fazla ilgi duymaya başlıyor (Mandarić vd. 2021, s. 23). Tüketicilerin hızlı modanın olumsuz yönlerine karşı toleransı azalıyor ve bu nedenle birçok hızlı moda perakendecisi, kendilerini ve sunduklarını yeniden tanımlamalarına ve yeniden tanımlamalarına neden olan çok fazla inceleme ve müşteri direnciyle karşı karşıya kalıyor.

Şirketler, mevzuat tarafından zorunlu tutulmadıkça veya kötü üretim uygulamalarını vurgulayan kampanya grupları nedeniyle marka itibarları tehlikeye girmedikçe yollarını değiştirme konusunda yavaş olma eğilimindedir. Tüketicilerin zihniyetlerini değiştirmeleri ve kıyafetlerini sık sık değiştirmekten kaçınmaları, bunun yerine kaliteye ve uzun ömürlülüğe değer vermeleri gerekiyor. Aslına bakılırsa, hızlı moda endüstrisinin çevresel etkisini sınırlamada nihai rolü oynayanlar tüketicilerdir.⁵

Alışveriş yapanlar moda markalarından şeffaflık ve hesap verebilirlik talep etmelidir. Soru sormak ve bir markanın tedarik zincirini, üretim uygulamalarını ve atık yönetimi süreçlerini araştırmak, sektörü daha sürdürülebilir uygulamalara doğru itebilir. Yavaş ilerleyen mevzuat bir yana, moda sektörünün yön değiştirmesini ve hızlı moda uygulamalarından uzaklaşmasını istiyorsak, tüketicinin yeni kıyafet satın alırken satın alma alışkanlıklarını değiştirmesi en hızlı ve basit çözümdür.

Tekstil endüstrisinin yukarıda vurgulanan olumsuz çevresel, sağlık ve sosyal sonuçları hem pamuk hem de sentetik elyafların üretimini ve kullanımını son derece sürdürülemez hale getiriyor. Bunlar arasında yenilenemeyen kaynakların kullanımı, büyük miktarda su ve enerji tüketimi, kimyasalların ve plastiklerin ekosisteme sızması, tehlikeli çalışma koşulları, pamuk üretimi nedeniyle toprak kaybı ve ürün çeşitlerinin azalması, pamuğun solunmasından kaynaklanan ciddi sağlık etkileri yer alıyor. Tekstil endüstrisinin çevre ve sağlık üzerindeki etkilerine ilişkin artan endişelere tepki olarak organik pamuk üretimi artmaya başladı. Bu gelişme, birçok büyük tekstil markası ve perakendecinin organik giysi satışlarını genişletmesiyle birlikte, organik pamuk elyafına yönelik artan pazar talebinden faydalanmıştır.⁶ Moda sektöründe bu bilinci yerleştirerek hem satıcı hem tasarımcı hem tüketici için yeni iş modelleri ve tüketim kalıpları geliştirmek gerekmektedir (Mangır, 2016, s. 145).

6. Hızlı Modanın Çevresel Etkilerini Azaltmaya Yönelik Politikalar

İnsanoğlu yılda 2,1 milyar ton atık üretiyor. Sektördeki atıkların 2030 yılına kadar %60 oranında artacağı ve yılda 57 milyon ton yeni atık üretileceği tahmin ediliyor. 2030 yılına gelindiğinde toplam moda atığı 148 milyon ton olacaktır. Yukarıda bahsedilen geri dönüşüm teknolojileri tekstil ve envanter atıklarının (artı üretim veya ölü stok) ele alınmasına yardımcı olabilirken, bunun yerine moda sisteminin atıkların ve özellikle de artık ürünün (ve dolayısıyla çevresel kirliliğin) ortadan kaldırılacağı şekilde yeniden tasarlanıp tasarlanamayacağını düşünmek önemlidir. Giysi israfını önlemek ve daha sürdürülebilir moda uygulamalarını hayata geçirmek için iki yaklaşım kullanılabilir: Proaktif (önleme, azaltma) ve reaktif (yeniden kullanma, geri dönüştürme ve imha etme).

Hızlı moda iş modeli, çevresel sürdürülebilirlik açısından önemli bir zorluk teşkil etmektedir ve hızlı modanın çevresel etkilerine ilişkin farkındalığın artmasına rağmen sektör küresel olarak büyümeye ve genişlemeye devam etmektedir (Brewer, 2019, s. 3). Bu nedenle hızlı modanın çevre üzerindeki etkisinin daha iyi anlaşılması, etkisini azaltacak yeni etkili stratejiler geliştirilebilmesi için gereklidir.

Moda endüstrisini dönüştürürken ilk öncelik, yeni tasarım-üretim-pazarlama mantığı gerektiren atık üretiminin proaktif olarak önlenmesidir. Atık üretimini en aza indirmeye ve ürünün ömrünü uzatmak için yeniden kullanmaya yönelik proaktif ve reaktif yaklaşımların bir karışımı, uygun

⁵ <https://www.plasticcollective.co/how-fast-fashion-is-bad-for-the-environment/>

⁶ https://hej-support.org/the-sustainability-of-fashion-what-role-can-consumers-play/#_ftn8

bir alternatif sunar. Bununla birlikte, en az sürdürülebilir yaklaşım, tamamen tepkiseldir ve verimli ürün imhasına odaklanır. Tüm bu yaklaşımların uygulanmasıyla ilgili zorluklar vardır (Niinimäki vd. 2020, s. 194). Bu açıdan moda endüstrisini sürdürülebilir kılabilecek tek bir seçenek yoktur. Bunun yerine çevre üzerindeki zararlı etkilerini azaltabilecek birçok olasılığın birleşimi vardır. Çevrimiçi ikinci el mağazaların oluşturulması ve perakendecilerin kiralanması, tüketicilerin aşırı üretime karşı tavır almasını ve kişisel karbon ayak izlerini azaltmasını kolaylaştırıyor. Moda endüstrisi karmaşık bir değer zincirine sahiptir. Bu yüzden sera gazı emisyonlarını azaltmak için müşteriler dâhil tüm aktörlerin rol oynaması gerekiyor.

Yenilerini Almak Yerine Giysileri Onarmak

Giysilerinizi onarmak yalnızca sürdürülebilir ve çevre dostu bir yaklaşım olmakla kalmaz, aynı zamanda uzun vadede size büyük miktarda para tasarrufu sağlar. Küresel tekstil endüstrisi, küresel karbon emisyonlarının yaklaşık %10'unu oluşturan, dünyayı en çok kirleten ikinci endüstridir (Alade, 2023, s. 2). Bunda her ay bir koleksiyonun lansmanı yapılan hızlı moda modelinin de büyük katkısı oldu; tüketiciler daha sık yeni kıyafet satın alıyor. Ancak farklı bir yaklaşım benimsemek ve küçük bir sorun fark ettiğinizde kıyafetlerinizi onarmak, kıyafetlerinizin ömrünü önemli ölçüde uzatabilir.

Giysilerinizde eksik bir düğme veya küçük bir delik olması, onları mutlaka atmanız gerektiği anlamına gelmez. Yeni bir düğme dikebilir veya deliği kapatabilirsiniz; bu yalnızca paradan tasarruf etmenizi sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda çevre kirliliğini de azaltacaktır. Giysileri onarmak aynı zamanda bir memnuniyet duygusu da sunabilir çünkü tekstil atıklarının azaltılmasına katkıda bulunmuş olursunuz. Bu nedenle kıyafetlerinizi onarmak, çevresel kaygıları gidermenize yardımcı olurken aynı zamanda cüzdanınıza da fayda sağlayabilecek basit ama etkili bir çözümdür.

Sürdürülebilir ve Etik Moda Markalarından Alışveriş Yapmak

Kıyafet seçimlerinizin çevreye ve insanlara zarar vermemesini sağlamanın en iyi yollarından biri alışveriş yaptığınız yere dikkat etmektir. Bu sadece karbon ayak izinizin düşük olmasını sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda dünya çapındaki insanlar için adil çalışma uygulamalarının desteklenmesine de yardımcı olacaktır.

Giysilerinizi Doğru Şekilde Yıkamak

Giysilerimize bakım yapmak önemlidir. Ancak onları doğru ve sürdürülebilir bir şekilde yıkamak da aynı derecede önemlidir (Niinimäki vd. 2020, s. 194). Sürdürülebilir moda hakkındaki tartışmalarda genellikle bir giysinin ömrünün en etkili aşamalarından birini gözden geçiririz: temizlik ve bakım. Temizlik ve bakım da tüketici olarak en fazla kontrole sahip olduğumuz aşamalardan biri. Giysilerimizi nasıl yıkadığımız ve bakımını yaptığımızın çevre üzerinde önemli bir etkisi vardır. Ayrıca sizin üzerinizde farkında olmayabileceğiniz bazı doğrudan sağlık etkileri de vardır.

Sürdürülebilir bir çamaşır yıkama günü geçirmek düşündüğünüzden çok daha kolaydır. Sürdürülebilir çamaşır yıkamanın büyük anahtarı basittir: Daha az sıklıkta yıkayın. Doğal elyaflar giyiyorsanız, burada zaten bir avantaja sahipsiniz demektir. Doğal elyaftan yapılmış giysiler bakteri üremesine daha az eğilimlidir. Bu, giysinin yıkama sırasında daha temiz olacağı ve kokuya neden olan bakterilerin oluşmasına ve onu tekrar çamaşırlara atmanız gerekinceye kadar genellikle onu birden fazla kez giyebileceğiniz anlamına gelir. Ayrıca doğal elyaftan yapılmış kıyafetleri yıkadığınızda, sentetik muadillerinin aksine plastik mikro elyaf formundaki zararlı ürünleri çevreye salmaz.

İkinci El Kıyafet Satın Almak veya Kiralamak

Gardırobunuzu yenilemek için sık sık alışveriş yapmaktan hoşlanıyorsanız kullanılmış kıyafetleri tercih etmek önemlidir. Dünyanın dört bir yanındaki ikinci el mağazaları benzersiz ve vintage stiller sunuyor ancak giderek daha fazla perakendeci hızlı modayla mücadele etmek için ikinci el modelleri benimsiyor.

Moda sektörünün yol açtığı zararlara karşı yeni bir çevre bilinci oluşması nedeniyle ikinci el alım ve kiralama pazarı güçleniyor. Moda kiralama neredeyse yirmi yıl önce başladı. 2004 yılında “Çanta Ödünç Al Ya da Çal” platformu sayesinde ortaya çıkmış, 2008 yılında “Sex and the City” filmindeki rolüyle tanınmaya başlamıştır. Sunulan hizmetin türü farklı platformlara bağlıdır: Hizmeti aynı platformdan veya doğrudan başkalarına kiralayabilirsiniz. Tüketicinin çevreye olan ilgisi, zararlı karbon ayak izini azaltmak için daha etik satın almalara yol açmaktadır.

Sonuç

Hızlı Moda, üretim ve tüketim döngüsündeki çeşitli aşamaların her birinde çevre üzerinde etkiye sahiptir. Giyim üretimi, hammaddelerin çıkarılmasını, imalatı ve nakliye içerir. Bu aşamaların her biri önemli miktarda kaynak ve enerji kullanıyor ve her biri sera gazı emisyonu yoluyla çevresel bozulmaya ve iklim değişikliğine katkıda bulunuyor. BBC'nin vurguladığı gibi, Hızlı moda endüstrisi, küresel karbon emisyonlarının yaklaşık %10'undan ve atık suyun %20'sinden sorumludur. Kaynak çıkarma ve enerji yoğun üretimden lojistik ve atık yönetimine kadar hızlı moda yaşam döngüsünün her aşaması sera gazı emisyonlarına katkıda bulunarak küresel ısınmayı şiddetlendiriyor. Üstelik endüstrinin sentetik kumaş üretimi için fosil yakıt bazlı doğal kaynaklara aşırı derecede bağımlı olması, sorunu daha da kötüleştiriyor ve iklim krizini daha da artırıyor. Moda endüstrisi şu anda tüm uluslararası uçuşların ve deniz taşımacılığının toplamından daha fazla yıllık karbon emisyonundan sorumlu. Sektör bu seyrini sürdürürse 10 yıl içinde sera gazı emisyonlarında %50 oranında artış bekleniyor. Sorunun temel nedenlerini analiz ettiğimizde, noktaları birleştirip çözümler üretebildiğimiz için sonraki adımların anlaşılması daha kolay olur.

Kıyafet satın almadan önce markalar hakkında arka plan araştırması yapmak, daha bilinçli bir tüketici olmanıza ve satın alımlarınızı çevresel değerlerinizle uyumlu bir şekilde yönlendirmenize yardımcı olabilir. Moda endüstrisi çevremize önemli miktarda zarar verdi. Ancak yeşil dostu bir moda endüstrisini savunmak ve çevreye duyarlı bir tüketici olmak için proaktif adımlar atmaya başlarsak, sonunda iklim değişikliğini yavaşlatabiliriz.

Moda endüstrisi için sürdürülebilir ve etik bir gelecek yaratmak hükümet, endüstri ve toplum için önemli ama karmaşık bir zorluktur. Genel olarak, moda endüstrisi sonuçta yenilik ve yenilikle geliyor ancak hızlı modayı karakterize eden aşırı üretim ve aşırı tüketim nedeniyle, yıkıcı çevresel etkiyi azaltmak için düzenlemelerin yapılması gerekiyor. Hızlı moda tüketimindeki artışları çeşitli sosyo-kültürel ve ekonomik faktörler etkilediğinden, ilgili çevresel etkilerin hem üretim öncesi hem de üretim sonrası belirlenmesi önemlidir.

Sonuç olarak, hızlı modanın geleceği hem sürdürülebilir pazarlama stratejisini hem de üretim sürecini takip eden podyum tasarımlarını hızlı bir şekilde edinme arzusunu teşvik edecek yeni bir tüketici trendini pazarlayabilmek için ileri teknolojilerin ve yeniliklerin kullanımına bağlıdır.

Kaynakça

- Alade, Odunola (2023). *Fast fashion and its environmental impact*. *Medium*, Sep 28, 2023.
- Armstrong, C. M. Niinimäki, K. Kujala, S. Karell, E. Lang, C. (2015). Sustainable product-service systems for clothing: Exploring consumer perceptions of consumption alternatives in Finland. *J. Clean Prod.* 97, 30–39.
- At what cost? Unravelling the harms of the fast fashion industry.* (t.y.). https://www.biologicaldiversity.org/programs/population_and_sustainability/sustainability/fast_fashion
- Bangladesh: Another major factory fire shows “industry safeguards” are failing.* (t.y.). Business & Human Rights Resource Centre. Geliş tarihi 27 Mayıs 2024, gönderen <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/bangladesh-another-major-factory-fire-shows-industry-safeguards-are-failing/>
- Binet, F., Coste-Manière, I., Decombes, C., Grasselli, Y., Ouedermi, D., & Ramchandani, M. (2019). Fast fashion and sustainable consumption. İçinde S. S. Muthu (Ed.), *Fast Fashion, Fashion Brands and Sustainable Consumption* (ss. 19-35). Springer Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-13-1268-7_2
- Blogger, P. P. (2024, Şubat 6). *How fast fashion is bad for the environment—The plastic collective*. Plastic Collective. <https://www.plasticcollective.co/how-fast-fashion-is-bad-for-the-environment/>
- Brewer, M. K. (2019). Slow fashion in a fast fashion world: Promoting sustainability and responsibility. *Laws*, 8(4), 24. <https://doi.org/10.3390/laws8040024>
- Crofton, S. O. & Dopico, L. G. (2007). *Zara-Inditex and the growth of fast fashion*. *Essays in Economic and Business History*, 25(1), 41–54.
- Fang, Boyi (2023). Environmental and human impacts of fast fashion. *Communications in Humanities Research*, 15(1), 166-171.
- Fast fashion | history, definition, brands, companies, environmental impact, waste, & facts | britannica.* (2024). <https://www.britannica.com/art/fast-fashion>
- Kant, R. (2012). Textile dyeing industry: An environmental hazard. *Natural Science*, 4(1), 22–34.
- Kerrice Bailey, Kerrice Bailey, Aman Basu and Sapna Sharma (2022). The environmental impacts of fast fashion on water quality: a systematic review. *Water*, Vol 14(7).
- Le Ngan (2020). *The impact of fast fashion on the environment*. <https://psci.princeton.edu/tips/2020/7/20/the-impact-of-fast-fashion-on-the-environment>
- M. Taplin, I. (2014). Who is to blame?: A re-examination of fast fashion after the 2013 factory disaster in Bangladesh. *Critical Perspectives on International Business*, 10(1/2), 72-83. <https://doi.org/10.1108/cpoib-09-2013-0035>
- Mandarić, D., Hunjet, A., and Kozina, G. (2021). Perception of consumers’ awareness about sustainability of fashion brands. *Journal of Risk and Financial Management*, 14(12), 594. <https://doi.org/10.3390/jrfm14120594>
- Mangır, A. F. (2016). *Sürdürülebilir kalkınma için yavaş ve hızlı moda*. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 19.

- Mitchell, L. (2023). *The environmental impacts of fast fashion*. *Essex Student Journal*, 14(1). <https://doi.org/10.5526/esj.257>
- Niinimäki, Kirsi, Peters Greg Dahlbo Helena, Perry Patsy, Timo Rissanen and Alison Gwilt (2020). The environmental price of fast fashion. *Nature Reviews*, 1, 189-200.
- Pal, R. and Gander, J. (2018). Modelling environmental value: an examination of sustainable business models within the fashion industry'. *Journal of Cleaner Production*, 184, 251-263.
- Pensupa, N. Leu, S.-Y. Hu, Y. Du, C. Liu, H. Jing, H. Wang, H. and Lin, C. S. K. (2017). Recent trends in sustainable textile waste recycling methods: current situation and future prospects. *Top. Curr. Chem.* 375, 76.
- Peters, G., Li, M. and Lenzen, M. (2021). The need to decelerate fast fashion in a hot climate-a global sustainability perspective on the garment industry. *J. Clean. Prod.* 295, 126390.
- Renee, Cho (2021). Why fashion needs to be more sustainable, *sustainability*. <https://news.climate.columbia.edu/2021/06/10/why-fashion-needs-to-be-more-sustainable/>
- Sammi, Lin (2020). *The environmental impacts of fast fashion*. <https://www.newrootsinstitute.org/articles/fast-fashion-environment>
- Smith, D. (2024). Fast fashion's environmental impact: The true price of trendiness. *Good On You*. <https://goodonyou.eco/fast-fashions-environmental-impact/>
- Stanescu, M. D. (2021). State of the art of post-consumer textile waste upcycling to reach the zero waste milestone. *Environ. Sci. Pollut. Res*, V28, 14253–14270.
- The state of fashion 2024 report | mckinsey*. (2024). <https://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/state-of-fashion#/>
- The Sustainability of Fashion: What role can consumers play? (2019). *HEJSupport*. <https://hej-support.org/the-sustainability-of-fashion-what-role-can-consumers-play/>
- UN launches drive to highlight environmental cost of staying fashionable | UN News*. (2019). <https://news.un.org/en/story/2019/03/1035161>
- Yusuff, R. O. and Sonibare, J. A. (2004). Characterization of textile industries effluents in Kaduna, Nigeria and pollution implications. *Global Nest: International Journal*, 6(3), 212-221.